

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Дмитрієвої Ірини Володимирівни
на дисертацію Дутковської Роксолани Вікторівни на тему:
«КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ІНДИВІДУАЛЬНОГО
НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»,
представлену на здобуття вченого ступеня кандидата педагогічних
наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка

Проблема індивідуального навчання (ІН) дітей із особливими освітніми потребами, зокрема дітей з порушеннями пізнавальної діяльності (ППД), є надзвичайно ваговою, і це вже є запорукою того, що дисертація Дутковської Р. В. є безперечно актуальною за своїм змістом і загальною спрямованістю. При цьому актуальність цієї роботи є не лише безсумнівною, а і взагалі, багатоплановою. Різновекторний підхід у висвітленні проблеми індивідуального навчання спонукає дисертантку до глибшого наукового осмислення його як процесу організації корекційно-педагогічного супроводу ІН дітей з ППД, так і результату сформованості в них навчальної діяльності. Тому обрання саме такого об'єкта і предмета дослідження (с. 18) оцінюємо як новаторське.

Правильно вибудована стратегія завдань (с. 19) переконує в тому, що дисертантка усвідомлює структуру проблеми, здатна вміло її сегментувати. Складним у межах цього наукового проекту видається завдання «дослідити актуальний стан корекційно-педагогічного супроводу індивідуального навчання дітей з порушеннями пізнавальної діяльності». Виконання цього завдання потребує дослідження загальних тенденцій в Україні щодо організації ІН в цілому та усвідомлення значущості реалізації корекційного компоненту. Накопичені факти становитимуть підґрунтя для важливих висновків та здійснення моделювання корекційно-педагогічного супроводу дітей з ППД й визначення умов його забезпечення, що сприятиме досягненню динаміки досліджуваного феномену.

У дисертації чітко окреслена методологія дослідження з укладенням застосування його методів (с. 19), зокрема: теоретичних, емпіричних та математико-статистичних.

Зміст роботи відзначається науковою новизною (с. 20), що полягає у наступному: дефініції сутності поняття «корекційно-педагогічний супровід індивідуального навчання», визначенні складових та умов забезпечення корекційно-педагогічного супроводу індивідуального навчання молодших школярів з порушеннями пізнавальної діяльності; розробленні критеріїв, показників і рівнів сформованості навчальної діяльності учнів, змісту і методів корекції їхньої навчальної діяльності в умовах індивідуального навчання; обґрунтуванні форм роботи з батьками молодших школярів з порушеннями пізнавальної діяльності в умовах індивідуального навчання; уточненні та розширенні принципів організації навчального процесу в індивідуальному навчанні; змісту і форм підготовки педагогів до реалізації індивідуального навчання молодших школярів з порушеннями пізнавальної діяльності; набутті подальшого розвитку уявлень про застосування методів і прийомів навчальної і корекційної роботи з дітьми означеної категорії.

У Розділі 1 «Теоретичний аналіз проблеми психолого-педагогічного супроводу індивідуальної форми навчання учнів з порушеннями пізнавальної діяльності» (с. 23-70) докладно здійснено аналіз наукових поглядів на сутність проблеми. Схвалюємо не лише коректний реферативний стиль викладу матеріалу дисертанткою, а й активну її наукову позицію. Зокрема, у §1.1 (с. 23-32) Роксолана Вікторівна вдумливо реферує здобутки науковців у різноаспектних дослідженнях означеної проблеми у загальній та корекційній педагогіці. Аналізуючи історичні факти формування індивідуального навчання та сутності і структури психолого-педагогічного супроводу, Дутковська Р. В. цілком доречно виокремлює поняття «корекційно-педагогічний супровід індивідуального навчання». Розглядаючи корекційно-педагогічний супровід ІН як невід'ємну частину загального психолого-

педагогічного супроводу, авторка чітко визначає сутність цього поняття і виділяє його складові.

У §1.2 (с. 32-59) докладно представлено психолого-педагогічні особливості розвитку дітей із порушеннями пізнавальної діяльності, які потребують індивідуального навчання. Дисертантка демонструє певні особливості розвитку таких дітей (їхні інтелектуальні здібності, характерні риси нервової діяльності та психічних процесів, прояви емоційно-вольової сфери) та наголошує на необхідності особливого підходу зі сторони педагогів до кожної окремої категорії дітей, який можливий лише за умови глибокої обізнаності в цій проблемі.

Схвалюємо увагу Дутковської Р.В. до проблеми корекційно-педагогічної спрямованості супроводу навчання молодших школярів із порушеннями пізнавальної діяльності, аналіз якої авторка здійснює у §1.3 (с. 59-67). Дослідниця аргументує важливість спрямованості педагогічної роботи не лише на успішність результатів навчання учнів, а й на формування в них навчальних компетентностей.

Розділ 2 «Дослідження актуального стану корекційно-педагогічного супроводу індивідуального навчання дітей з порушеннями пізнавальної діяльності» (с. 71-123) розпочато з визначення мети констатувального експерименту та його методологічної основи. Дисертанткою зазначено, що констатувальний експеримент передбачає розв'язання 5 завдань, розроблених на основі аналізу складових супроводу. Усвідомлення Дутковською Р.В. необхідності всебічного комплексного багатofакторного дослідження всіх складових корекційно-педагогічного супроводу ІН свідчить про її наукову зрілість.

Докладно у роботі проаналізовано стан ІН в Україні, результати якого засвідчили потребу системного вдосконалення організації ІН дітей з ППД шляхом якісного забезпечення реалізації корекційно-педагогічного супроводу.

Вмотивованою є увага Роксолани Вікторівни до методики дослідження результатів засвоєння навчальної програми дітьми з ППД, що дозволило визначити критерії, показники та рівні її засвоєння. Зактуалізована увага на доцільності застосування методу проведення контрольних зрізів трьох ступенів: репродуктивних, пізнавально-пошукових та з елементами творчості. Аргументовано доцільність вдалого відокремлення у розробці спеціальної шкали за рівнями, що віддзеркалюють результати розвитку дітей з ППД, які мають затримку психічного розвитку чи інтелектуальні порушення. Викликає тривогу виявлений у процесі дослідження факт, що 61,86 % учнів засвоюють програму на низькому рівні.

Схвалення заслуговує змістовність і лапідарність методики дослідження сформованості навчальної діяльності, чітко аргументоване визначення її критеріїв і показників, а саме: навчальна мотивація і пізнавальна активність; довільність і цілеспрямованість поведінки; самостійність; працездатність; адекватність емоційних реакцій; загальнонавчальні інтелектуальні вміння; розвиток психічних функцій, які забезпечують навчальну діяльність. Роксолана Вікторівна результативно використовує експрес-методику, яка складається з 14-ти завдань із 5-ти блоків (с. 88-89). Результати дослідження засвідчили низький рівень у 64,65 % учнів з ППД.

На нашу думку, Дутковська Р. В. досить вдало використовує методи дослідження сформованості рівнів професійної компетентності вчителів у реалізації корекційних цілей ІН дітей з ООП та вивчення оцінювання батьками цього процесу. Надзвичайно прикрим є виявлений Роксоланою Вікторівною факт, що кількість вчителів ІН зі спеціальною освітою складає лише 2,48 % від загальної кількості вчителів. Ці відомості свідчать про потребу системного вдосконалення освіти в цій ланці для забезпечення корекційного компонента.

Отже, отримані результати констатувального експерименту дослідження суттєво розширюють й поглиблюють існуючі у теорії і практиці

корекційної педагогіки уявлення про багатовекторність корекційно-педагогічного супроводу учнів з ППД та його актуальний стан в Україні.

Розділ 3 «Особливості забезпечення корекційно-педагогічного супроводу індивідуального навчання молодших школярів з порушеннями пізнавальної діяльності» (с. 124-193) присвячено обґрунтуванню сутності, складових та умов корекційно-педагогічного супроводу ІН, аналізу результатів формувального експерименту.

Дисертантка удокладнено описує 8 умов забезпечення корекційно-педагогічного процесу (рис. 3.2, с. 131). Імпонує, що Роксолана Вікторівна прагне визначити поетапність експериментальної роботи та контент кожного етапу: підготовчого, основного та підсумкового.

Справляють враження підрахунки, що дозволяють виявити доцільність запропонованих умов забезпечення корекційно-педагогічного супроводу молодших школярів з ППД.

У загальних Висновках (с. 194-196) підкреслена ефективність введення у навчальний процес умов забезпечення корекційно-педагогічного супроводу ІН дітей з ППД; наголошено на необхідності його реалізації з урахуванням всіх складових означеного процесу: навчальної і корекційно-розвиткової роботи з дітьми; формуванні методичної компетентності батьків; підвищенні компетентності педагогів, розробці відповідної навчальної документації.

Зазначимо, що проаналізована в роботі наукова література безпосередньо стосується теми дисертаційного дослідження, а опрацьовані наукові джерела є дотичними до цієї тематики, використані з дотриманням академічної доброчесності і свідчать про широку ерудицію Роксолани Вікторівни Дутковської, її загальні та професійні знання (список літератури містить 223 позиції).

Таким чином, докладне ознайомлення з дисертацією, публікаціями (13 наукових праць, з яких 3 статті опубліковано у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз) засвідчує, що авторка зуміла розв'язати низку складних проблем індивідуального навчання дітей з порушеннями

пізнавальної діяльності, рецензоване дослідження є логічним за своєю структурою і завершеним за своїм змістом, має незаперечну теоретичну і практичну цінність (с. 20-21), а відтак – перспективи широкого використання. Окреслена в роботі мета (с. 18) досягнута сповна. Задекларовані завдання (с. 18) зреалізовано і по них поставлено конкретні висновки у розділах роботи та загальноно у Висновках по дисертації.

Представлений у дисертації матеріал, його аналіз та інтерпретація не викликають заперечень. Однак можна висловити деякі зауваження та побажання:

1. Варто було вивчити зарубіжний досвід індивідуального навчання дітей з порушеннями пізнавальної діяльності та представити ці результати у 1 розділі в огляді літературних джерел.
2. Однією з умов забезпечення корекційно-педагогічного супроводу у дисертації є залучення батьків до роботи з дитиною. На наш погляд, ця умова звучить недостатньо переконливо, адже у педагогіці докладно описані форми взаємодії з батьками.
3. При описі шляхів соціалізації учнів індивідуальної форми навчання слід було б детальніше показати роль соціального педагога та позашкільних закладів освіти.
4. Вважаємо, що представлення формувального експерименту підсилилося б за рахунок чіткого опису середовища, у якому здійснювалося індивідуальне навчання (робоче місце, приладдя, матеріали тощо), адже у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями та складними порушеннями розвитку це набуває вагомого значення.
5. Враховуючи значущість умов забезпечення корекційно-педагогічного супроводу індивідуального навчання молодших школярів з порушенням пізнавальної діяльності, запропоновані у дисертації, рекомендуємо автору опублікувати результати наукового дослідження у повному обсязі як навчально-методичне видання.

Слід зазначити, що висловлені зауваження та пропозиції не впливають на позитивну оцінку рецензованої роботи. У цілому дисертаційна робота Дутковської Р.В. є завершеним самостійним дослідженням, актуальним у науково-теоретичному та практичному аспектах.

Роботу попередньо достатньо апробовано: 6 виступів на Міжнародних науково-практичних конференціях (м. Прага, Київ, Суми, Луганськ, Кам'янець-Подільський) та 4 – на Всеукраїнських, результати дослідження всебічно висвітлено у 13 публікаціях, що свідчить про глибоке занурення дисертантки у проблематику дослідження.

Усе це дає підстави кваліфікувати дисертацію на тему «Корекційно-педагогічний супровід індивідуального навчання молодших школярів з порушеннями пізнавальної діяльності» як завершену наукову працю, що відповідає всім вимогам МОН України, а її автор Дутковська Роксолана Вікторівна може бути рекомендована для присудження ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
технологій спеціальної та
інклюзивної освіти Державного
вищого навчального закладу
«Донбаський державний
педагогічний університет»

Дмитрієва І. В.

Підпис професора І. В. Дмитрієвої засвідчую.

Начальник відділу кадрів
Державного вищого навчального
закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»

Сілін Є. С.